

Erdal Sağlam

| 16 Kasım 2023

Dünya ‘yeşil anayasacılık’ konuşurken bizdeki durum

TEPAV'daki “İklim Değişikliğine Karşı Yeşil Anayasacılık” toplantısında konuşulanlar, son anayasa tartışmamızla kıyaslandığında dünyanın çok gerisinde kaldığımızı açıkça gösterir niteliğindedir.

Geçen Salı günü Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nda (TEPAV) “İklim değişikliğine Karşı Yeşil Anayasacılık” toplantısı vardı. Dünyada anayasa çalışmalarındaki kavram değişiklikleri, çağdaş anayasanın üzerine inşa edildiği temel ilkelereki değişim konuşuldu. Son anayasa tartışmalarımızın nedeni, neye-kime hizmet ettiğini düşününce gerçekten dünyanın çok gerisinde kaldığımız çok açıkça görülüyordu.

Dün TBMM'deki AKP grup toplantısında Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e, gazeteci arkadaşlar “Yargıtay'ın kararıyla oluşan krizin kendisinin yabancı sermaye girişimlerini nasıl etkilediği” soruldu. Şimşek müstehzi bir yüz ifadesiyle kendisinin bu tür toplantılarda konuşmadığını söyleyerek yanıt verdi. O sahneyi görünce ilk düşündüğüm “Şimşek ne yapsın; kim bilir yurt dışında muhataplarından bu tür sorular ne çok geliyor ama yapacağı bir şey yok” diye içimden geçirmek oldu. Tabii ki, “bilerek böyle bir anlayışa sahip iktidara-kışıye neden Bakan olmayı kabul ettin” diye de sorgulanması lazım ama...

Gelelim toplantıya... Her şeyden önce TEPAV Kurucu Direktörü Güven Sak ve TEPAV Hukuk Çalışmaları Merkezi Direktörü Levent Gönenç hocaların toplantı başındaki konuşmalarının ardından özel olarak bu konuda çalışan Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Serkan Köybaşı bir sunum yaptı. Tüm konuşmacılar da bu toplantının 1,5 yıl öncesi başlatılan iklim değişikliğiyle mücadele çalışmalarının hukuk ayağıyla ilgili planlandığını söylediler. Özetle; son dönemde yaşadığımız çoğu hukukçunun absürt olarak gördüğü son anayasa krizi ile ilgisinin hiç bulunmadığı vurgusunu yapmak zorunda kaldılar.

Öyle ya; eğer son yaşanan kriz, Yargıtay'ın kendi maaş artışını veto eden Anayasa Mahkemesi'ne karşı giriştiği "ben büyüğüm" atağı, Cumhurbaşkanı Erdoğan başta olmak üzere yetkililerden gelen, sürekli kendi sözlerini tekzip eden açıklamalar, MHP Lideri Bahçeli'nin Anayasa Mahkemesi'ne dönük hezeyan dolu sözleri toplantıda konuşulsa, zaten bilimsel bir toplantı olamazdı.

Kısa bir konuşma yapan Levent Hoca 1900'lerin anayasal lisanı ile 2000'lerin anayasal sorunlarını kavramanın ve kalıcı çözümler üretmenin mümkün olmadığını belirterek başladığı sözlerine, artık çağdaş bir anayasanın üzerine inşa edilmesi gerektiğini inandığı dört temel ilkeden söz etti. Bunların İnsan onuru, çoğulculuk, kapsayıcı kalkınma ve yeşil anayasacılık olduğunu belirtti.

İnsan onuru, kapsayıcı kalkınma ilkeleri

İnsan haklarının dokunulmazlığı ve devredilmezliğinin klasik anayasacılık temelinde yer aldığını ama artık günümüzde hak kavramı yerine "insan onuru" kavramına vurgu yapıldığını söyledi. 'Hak'ın siyasi iktidar tarafından verildiği gibi geri alınabileceğini ama insan onurunun, iktidar tanısa da tanımasa da, her insanın doğuştan sahip olduğu niteliklerin toplamı olduğunu yani insan haklarının temeli olduğunu söyledi. Doğuştan sahip olunan bu hak ve yaşam boyunca eklediği yeni değerlerle birlikte, başka bir anayasal ilkeye "çoğulculuğa" ulaşıldığını belirtti.

Artık bir toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi önemli olmakla birlikte, bu refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması ve ekonomik faaliyet neticesinde elde edilen zenginliğin insanlara adil biçimde dağıtılmasının önemli olduğuna dikkat çeken Levent Hoca, bu anayasal ilkeye de "kapsayıcı kalkınma" adı verildiğini söyledi.

İnsanlığın bu döneme kadar hoyratça kullandığı doğal kaynakların pek çok ülkede tıkanma noktasına geldiğini, çevreci hareketlerin özellikle son çeyrek yüzyılda dikkat çektiği bu konunun, günümüzde artık anayasal alanda da ifadesini bulduğunu kaydeden Levent Gönenç, "klasik anayasacılık esas olarak siyasi iktidarın anayasa ve yasalarla sınırlı olması gerektiğini düşüncesine dayanırken "yeşil anayasacılık" taraftarlarının ise siyasi iktidarın bunun yanında ve her şeyden önce çevrenin korunması ve geliştirilmesine dair ilkelerle bağlı olması gerektiğini savunduğunu belirtti.

Serkan Köybaşı tarihsel bir analiz yaparak, kapitalizmin ekosistemin çöküşünü beraberinde getirdiğini, bu nedenle anayasalarda insan haklarının yanında doğa, hayvan hakları gibi dünyayı oluşturan her kesimin haklarının korunması, sürdürülebilirliğin esas alınması gerektiğini belirtti. Dünyanın yok oluşunu önlemek için zamanın çok daraldığını, hemen harekete geçilmesi gerektiğini, özellikle ülke meclislerine büyük görevler düştüğünü belirterek, dünyanın bu yok oluş felaketini daha önce yaşadığını hatırlattı. Güven Sak ise buna "Şimdiye kadar yok oluşların dışarıdan gelen etkiyle olduğunu, şimdi yok oluş tehlikesinin dünyayı paylaşan unsurlardan biri olan insanlar tarafından yaratıldığını" ekledi.

Bu konuda dünyadaki son dönemde yaşanan hukuki gelişmeleri de özetleyen Köybaşı, artık Anayasa mahkemelerinin "nehirlerin hakkı" gibi ilkelerle karar vermeye başladığını örnek gösterdi.

Hak bile aranamayacak

Toplantıda anlatılanlara, bizde son dönemde yaşananlara birlikte baktığımızda dünyada konuşulan bu kavramlar ve alınan kararların bizim için hayal olduğunu rahatlıkla söyleyebilirsiniz. Klasik anayasacılık yerini, dünyadaki değişimlerin sonucu yeşil anayasa, dijital anayasa gibi çok daha geniş, çağdaş, özgürlükçü, adil bir toplum oluşturmayı amaçlayan anayasacılık anlayışına bırakıyor. Yani değişimin kaçınılmaz sonucu anayasa tartışmaları da, hukuk sistemleri de değişmek zorunda ve bu sürecin fikri altyapısı oluşturuluyor.

Bizde ise daha önce kendisine yönelik hak ihlali kararı veren, belki de bu nedenle hala siyasetin içinde bulunanlar, şimdi aynı tavrını sürdüren Anayasa Mahkemesi'ne karşı çıkıyorlar yani artık geride kaldığı tartışılan temel insani ilkelere bile karşı duruyorlar. Kendi partisinin milletvekilinin aynı durumda iken TBMM'ye gelmesi kararı veren Mahkemeye alkış tutan bir koalisyon partisinin lideri, şimdi başka partiye ait milletvekili için de aynı kararı veren Anayasa Mahkemesi'ne "ya kendini lağvetmeli ya da baştan yapılandırılmalı" diyor...

Tablo: kendilerinin istemediği kararı veren yargı kurumunu, başka bir yargı kurumuna kırdırtmaya çalışıyorlar. Sonuçta asıl motivasyonlarının "eleştirilerin olmadığı bir toplumsal düzeni pekiştirip, iktidarlarını sürdürmek" olduğu açık.

Geniş toplumsal kesimler, yargı kriziyle birlikte "hedef enflasyona bağlı tek asgari ücret zammı" tartışması açıldığını, buradan zaten fakirleşen işçi, memur, emekli ve orta direğin iyice yoksullaşması sonucunun çıkacağını görebiliyorlar mı? Çıkarılan anayasa kriziyle aslında, fakirleşmeye karşı seslerini çıkaramayacakları, haklarını aramalarının bile mümkün olamayacağı, 'sopa'nın ağırlaşaacağı bir dönemin hazırlandığının farkındalar mı?